

A MAGYAR NEMZETI MÚZEUM ORSZ. SZÉCHÉNYI- KÖNYVTÁRA AZ 1915. ÉVBEN.

Az 1915-ik esztendő eseményei nagyobb arányú könyvtári működést, a háborús gyűjtemény tekintélyes gyarapításán kívül, nem tettek lehetővé. Oka ennek első sorban az, hogy a könyvtári személyzet több tagját a kötelesség katonai szolgálatra hívta és hosszabb ideig távol tartotta, illetőleg most is távol tartja a könyvtári teendőktől. Így dr. SZABÓ László, múzeumi őr a háború kitörése napjától távol van, dr. SULICA Szilárd segédőr az év végéig katonai szolgálatot teljesített és ekkor felülvizsgálat alapján bocsátották el. Rövidebb ideig katonai szolgálatot teljesített dr. VÉRTESY Jenő igazgatóőr, ki szintén felülvizsgálat alapján tért vissza múzeumi foglalkozásához. Katonai szolgálatra vonult be az év derekán a levéltár szolgálója is. Hogy mind ennek dacára az ügymenet vitelében akadályok nem merültek fel, sőt a nemzeti közművelődés érdekében az olvasótermet még a szokásos nyári szünet alatt is változatlanul nyitva tarthattuk, annak az intézkedésnek köszönhetjük, hogy a felsőbb hatóság a különben is elégtelen személyzetnek azt a részét, amelynek népfelkelői szolgálatra kellett volna bevonulnia, a hivatal érdekében ideiglenesen felmentette a bevonulás kötelezettsége alól.

A világháború könyvtárunk gyér személyzetéből is áldozatot követelt. 1915. május 28-án Galicziában, a Kalnikowtól délre eső magaslaton hősi halált halt dr. HUPKA Ödön nagy reményekre jogosító könyvtári gyakornokunk, a m. kir. miskolci 10. sz. honvédgyalogezred zászlósa, ki ezredével részt vett a gorlicei diadalmas áttörésben. A kötelességteljesítésnek, pontosságnak, odaadó munkásságnak mintaképét veszítettük el benne, kinek emlékét könyvtárunk kegyelettel fogja megőrizni.

A könyvtár személyzetében az a változás történt, hogy

dr. BÁTKY Zsigmond és dr. VÉRTESY Jenő örök igazgató örökké, dr. BAJZA József segédőr múzeumi örré lépett elő; dr. SIKABONYI Antal és dr. TÓTH Zoltán gyakornokok fizetéstelen segédőrökké, SÁFÁR István könyvtári szolga pedig laboránssá nevezettek ki.

Hivatalos kiküldetés — eltekintve a háborús gyűjtemény érdekében Bécsben és Németország nagyobb könyvtáraiban tett tanulmányutaktól és egy családi levéltárnak a helyszínén történt átvételétől — az év folyamán nem történt.

A könyvtár folyóirata, a *Magyar Könyvszemle*, dr. GULYÁS Pál múzeumi ör szerkesztésében kevesebb ívszámban, 2 kettős füzetben látott napvilágot, híven szolgálva a programjába felvett könyvtári és bibliografiai érdekeket.

A könyvtár által aktaszerűleg elintézett hivatalos ügyek száma 392 volt (1914-ben 681); az olvasóterem látogatására az év folyamán 2221 db igazoló jegy adatott ki (1914-ben 3632), e számok apadása világosan mutatja a háborús esztendő hatását a könyvtári forgalomra.

A könyvtár osztályainak évi gyarapodása — beleértve a háborús gyűjteményt összes apró nyomtatványaival együtt — 205.256 db volt. Vásárlási célokra 19.708'99 K-t, 6.459'91 német márkát, 2.164'70 frankot, 26'50 holl. frt.-ot, 765 lírát, 11'70 leit és 39'75 svéd koronát fordítottunk.

Az év folyamán a könyvtár helyiségeiben 25.394 látogató fordult meg, kik annak anyagából 87.345 db-ot használtak (ezekből kölcsönző volt 2182 egyén 5982 db-bal.)

A könyvtár egyes osztályainak gyarapodásáról, munkásságáról és használatáról a következő adatok szólnak:

I. *Nyomtatványi osztály*. Gyarapodás: *köteles példányokban* 8.136 (1914-ben 12.197), *ajándék útján*: 4.081 (1914-ben 1.502), *vétel útján*: 494 (1914-ben 1.487), *áttétel útján*: 9 (1914-ben 23), *hivatalos kiadvány*: 2 (1914-ben 2), összesen 12.656 (1914-ben 15.280) db.

Ehhez a könyvtárilag már nagyrészt feldolgozott gyarapo-

dáshoz járul még 22.145 (1914-ben 22.198) db nyomdai kötelespéldányként beküldött apró nyomtatvány, mely anyag természete szerint csoportosítva és évnegyedes csomagokban elrakva, a következő módon oszlik meg:

1. Alapszabály	405 db
2. Falragasz	5.796 "
3. Gyászjelentés	6.093 "
4. Hivatalos irat... ..	251 "
5. Műsor	466 "
6. Perirat	17 "
7. Szinlap	5.078 "
8. Zárszámadás	2.214 "
9. Különféle... ..	1.825 "

Megjegyzendő, hogy az apróbb nyomtatványokból mindazok, melyek a háborús állapottal s az azzal kapcsolatos jótékonyági, gazdasági s közéleti viszonyokkal bármi tekintetben is összefüggnek, a könyvtárnak 1914-ben létesített háborús gyűjteményébe osztattak be, amiről alább történik megemlékezés.

A nyomtatványi osztály összes gyarapodása tehát 34.801 (1914-ben 37.478) db. Vásárlási összeg volt: 4.619'70 K, 164'85 márká, 254'30 frank, 26'50 holl. frt.

Ajándékaikkal a következők gyarapították a nyomtatványi osztály anyagát:

ALMÁSSY Pál (eddig feldolgozva 3391 db); A múzeumok és könyvtárak orsz. felügyelősége; ANGYAL Pál; Arad vármegyei gazdasági egyesület; ASBOTH Oszkár. BARCZA Imre; BARTÓK Béla, Rákoskeresztúr; Bayerische Hof- u. Staatsbibliothek; Belügyminisztérium (2 db); BENKES Ferencné (2 db); Biblioteca musea kr. českeho v Praze (2 db); Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze; Bosnyák-hercegov. orsz. kormány, Sarajevo (2 db); Budapest székesfőváros statisztikai hivatala; Budapesti kerületi munkásbiztosító pénztár; Budapesti növendékpapság magy. egyházirodalmi iskolája (5 db); Budapesti városi nyilvános könyvtár (193 db). CARNEGIE Endowment, Washington (6 db); Concordia-Verein, Wien; CSEKEY István, Kecskemét (2 db); CSIKI Ernő. DABROWSKI János, Krakó (2 db); DARVAS Vilmos (2 db); DOBJÁN László (2 db); DOBOS Béla; Dunamelléki ref. egyházkerület (4 db); Dunántúli ev. ref. püspök, Pápa. EISENSTÄDTER Ödön, Evangelikus egyetemes egyház levéltára. FABÓ Bertalan; FEJÉRPATAKY László (7 db); FELEKY Károly, New-York; FINÁLY Gábor; FLEISCHL Pál (2 db); FRAKNÓI Vilmos (4 db); FRÄNKEL Bertalan (15 db); FUCHS Gyula. GÁL Kelemen, Kolozsvár; GOCKLER Lajos;

GOLDZIEHER Károly; GRAGGER Róbert (2 db); GULYÁS Pál; Győr város polgármestere; GYÖRFFY István; GYÖRGYI Kálmán (3 db). HACKER Ervin, Pozsony; Had- és népegészségügyi kiállítás; Handelsministerium, Wien (2 db); HARSÁNYI Sándor, Homestead; HAVASS Rezső; HEGEDÜS István; HOFFMANN Mária; Hont vármegyei gazdasági egyesület, Ipolyság; HORVÁTH Géza. Institut international d'agriculture, Roma (2 db), Instituto Oswaldo CRUZ, Rio de Janeiro (3 db); Izr. magyar irodalmi társulat. KACSKÓ József, Donovaly; Kais. Akademie der Wissenschaften, Wien (5 db); Katonai földrajzi intézet, Wien; KÉKI Lajos; KEMÉNY Lajos, Kassa; Képviselőházi iroda (22 db); Kereskedelemügyi minisztérium; KERESZTY István (2 db); KÉSMÁRKY Árpád; KIRÁLY Emma, Sopron (2 db); Kir. József műegyetem rektora (3 db); KNEFFEL Béla, Kiskunfélegyháza (3 db); Kongl. Universitetsbibliotek, Uppsala; KOVÁCS Ignác, Sopron; KÖRMENDY ÉKES L. Kolozsvár; KRECSÁNYI Ignác, Kungl. bibliotek, Stockholm. Löw Immanuel, Szeged; LUKÁCS Márton (12 db); MADARASSY László (2 db); Magyar Földrajzi Társaság; Magyar Herald. és Genealog. Társ. (4 db); MAGYAR Kázmér, Nagykőrös; M. kir. áll. munkásbiztosítási hivatal (2 db); M. kir. ampelológiai intézet; M. kir. központi statisztikai hivatal (6 db); M. kir. legfőbb áll. számvédezők elnöke (2 db); M. kir. meteorológiai és földmágn. int.; M. kir. ornithológiai központ; Magyar Könyvszemle szerkesztősége (2 db); Magyar Közgazdasági Társaság; Magyar Nemzeti Múzeum néprajzi osztálya; Magyar Nemz. Múzeum régiségügyi oszt.; Magyar Tud. Akadémia (18 db); Magyar Tud. Akadémia könyvkiadó vállalata (12 db); MELICH János (2 db); MICHALSKI G. Lemberg; MILLEKER Bódog, Versec; MOESZ Gusztáv; MOLDOVÁN Gergely, Kolozsvár; Museum of fine arts. Boston; Műbarátok köre. NAGY Gyula (5 db); NÉMÁTI Kálmán. Országos állatvédő egyesület; Országos Magyar Iparművészeti Társulat; Országos statisztikai hivatal, Zagreb (58 db). PÁZMÁNY-Egyesület (4 db); Pénzügyi Hírlap kiadóhiv.; PERLEP Antalné, Graz; Pesti Hírlap kiadóhivatala (42 db); PETRIK Géza (2 db); PFEIFFER Miklós (3 db); Phys. Medic. Gesellschaft in Würzburg; PRÉM Loránd; Protestáns orsz. árvaegylet, RÁDAY-könyvtár (2 db); br. RADVÁNSZKY Kálmán, Sajókaza; özv. RÁTH Györgyné; Rendőrkapitányság; REXA Dezső, Székesfehérvár (2 db); Sbornik zakona kiadóhivatala, Zagreb; SEBESTYÉN Gyula; SCHWARTZ Ignác, Wien; SOLTÉSZ Elemér, Nagybánya; SÓLYOM Jenő; SPITZ Béla, Szatmárnémeti; Statist. Zentral-Kommission, Wien (2 db); STAVANGER-Museum; STEFÁNIA szegénygyermek-kórház egyesület; SUPKA Géza (5 db); SZABÓ Ervin (2 db); br. SZALAY Imre (13 db); Szeged város tanácsa; Székely Nemz. Múzeum, Sepsiszentgyörgy; Szentes város polgármestere; SZTRIPSKY Híador. Tengerészeti akadémia, Fiume; Tiszai ev. egyházkerület püspöke, Nyíregyháza; Towarzystwo przyjaciół nauk Posenkie; Tudomány-Egyetem rektora; Tudomány-Egyetem tanácsa (3 db). UGRON István, Wien. Vallás és közoktatásügyi minisztérium (2 db); VARGA Imre, Arad; VARGHA Zoltán (2 db); VERESS Andre, Kolozsvár; VÉRTESY Jenő; Veszprém vármegyei múzeum bizottsága, Veszprém; VICZMÁNDY Tamás; VIRÁGH Gyula (2 db); VOLKMAN Hans, Dresden. WALTER Gyula, Esztergom; WOLF Pál. ZAMBRA Alajos; ZSIVNY Viktor (4 db).

Ajándékozók száma: 150 (1914-ben 165.)

Az új szerzemények közül kiemelendők a következő Régi Magyar Könyvtár-i darabok:

1. Kincstartócska. H. n., 1627.
2. JACOBÆUS J.: Pascha Lachrymosum. Lőcse, 1643.
3. ZABLER A.: Troestlicher und seliger Abschied. Lőcse, 1660.
4. Missae in festis propriis. Nagyszombat, 1662.
5. TIEFDRUCKIUS D.: Parodia ad Ollassienses. Lőcse, 1668.
6. SARTORIUS J.: Die wohlverschlossene Ruhe-Kammer. Lőcse, 1670.
7. Manuale parochorum. Nagyszombat, 1675.
8. Zengedező menyei kar. Lőcse, 1703.
9. Missae in Agenda defunctorum. Nagyszombat, 1704.

Az év folyamán végzett könyvtári feldolgozás eredménye a következő: osztályoztatott 5.880 mű, melyről 7.821 cédula készült (1914-ben 9.645 mű, 13.405 cédulával). Kötésre 2.106 mű került, 2.809 kötetben (1914-ben 2.716 mű, 3.490 kötetben). A köteles nyomdatermékek átvételére berendezett irodába az év folyamán 3.957 nyomtatványcsomag érkezett be (1914-ben 4.263 csomag), ugyanonnan 3.239 levél, jobbára átvételi elismervény és 1.979 reklamáció expedáltatott (1914-ben 2.139 levél és 1.652 reklamáció). Az 1897. XLI. t. c. intézkedései ellen vétő nyomdatulajdonosok ellen ez évben egy peres eljárás sem indítatott, régibb eljárásokból 17654 kor. birság és kárpótlás folyt be az Orsz. Széchenyi-könyvtár javára.

Az olvasóteremben 21.284 egyén 47.056 kötet könyvet használt (1914-ben 19.788 egyén 60.496 kötetet), kölcsönzés útján pedig 2.052 egyén 5.176 kötetet vitt ki házi használatra. (1914-ben 2.768 térítvényen 4.541 kötetet).

II. Hírlapkönyvtár. Gyarapodása *köteles példányokban* 727 évfolyam 110.521 száma, ebből 125 évfolyam 20.878 száma az 1897. évi XLI. t.-c. rendelkezése ellenére, mely havi vagy negyedévi csomagokban rendeli el a hírlapok beküldését, egyes számonként érkezett be. *Ajándékozás* útján 17 évfolyam 9.806 száma, *áttétel* útján 20 évfolyam 6.250 száma, *vásárlás* útján 2 évfolyam 207 száma került a hírlaptárba. Az összes gyarapodás tehát 766 évfolyam 126.784 száma (1914-ben 101.734 szám).

Vásárlásra összesen 22'80 kor.-t fordítottunk.

Ajándékaikkal a következők gyarapították a hirlaptárat:

BAJZA József, FELEKY Charles New-York, GOSZTONYI István, KEMÉNY Lajos Kassa, KERTÉSZ Árpád, KISHÁZY Gyula, PÖZEL István, SZENTKIRÁLYI Lajos. Szerkesztőségek: Képes-Világ (Hungarian Illustrated World, Cleveland szerkesztősége), «Magyar Híradó» szerkesztősége Pittsburg, «Magyar Ujság» szerkesztősége Detroit, «Philadelphai Ujság» (Ph. News) szerk., «Szabadság» szerkesztősége Cleveland, «Szabad Szó» szerkesztősége Hammond, Louisiana, «Szlavonai Magyar Ujság» szerkesztősége Eszék.

Az idén is, mint már évek óta, különös köszönettel kell megemlíteni FELEKY Charles Newyorkban lakó hazánkfia áldozatkészségét, ki az amerikai magyar lapok hosszú sorát küldi meg a könyvtárnak. Sajnos, az Amerikával való érintkezésünket megbénító világháború következtében több küldeménye egészen elveszett, sok pedig hiányosan érkezett meg.

Az osztály személyzete az év folyamán a gyarapodás feldolgozásával és a hiányzó számok reklamálásával volt elfoglalva. Az olvasók kiszolgálását ez évben is megnehezítette az a körülmény, hogy a Múzeum épületén kívül külön raktárhelyiségben elhelyezett anyagot, melyet esetről-esetre kellett a használók rendelkezésére áthozni, a látogatók sokszor vették igénybe. Átnézetett az év folyamán 696 évfolyamnak 82.378 száma, céduláztatott 269 évfolyam (ebből új lap 27), kötés alá került 495 kötet hirlap.

A hirlaptári olvasóteremben az év folyamán 1.387 olvasó használta 2.170 hirlap 3.145 évfolyamát 3.978 kötetben (1914-ben 2.512 olvasó 7.257 kötetben); kölcsönzés útján 98 térítvényen 148 hirlap 297 évfolyamának 389 kötete adatott ki házi használatra (1914-ben 132 kölcsönzőnek 847 kötet).

III. *Kézirattár.* Gyarapodás *ajándék* útján: 8 újkori kézirat, 4 irodalmi levél, 2 irodalmi anekta, 5 zenei kézirat; *vétel* útján: 76 újkori kézirat és 490 irodalmi levél, *áttétel* útján: 4 kötet újkori kézirat, 5 irodalmi levél, 2 irodalmi anekta, 3 zenei kézirat, 1 Petőfi-ereklye; *hivatalos gyűjtés* útján: 1 zenei kézirat; *örökletét* útján 480 irodalmi levél és 25 irodalmi anekta. Összes gyarapodás 1.106 db. (1914-ben 4332 db). Vételre 3.831 kor.-t fordítottunk.

Kéziratokat a következők ajándékoztak:

BAJZA József, CHOLNOKY Imre, CSÁSZÁR Elemér, GOHL Ödön, GYÖRGYI Kálmán, JAGIČ Vatroslav, KISHÁZY Gyula, RÉTHI Gyula és TÓTH László.

A szerzett anyagból elsősorban kiemelendő az a nagyterjedelmű, művészi levelekből álló gyűjtemény, melyet az Orsz. Szépművészeti Múzeum örökletétül helyezett el s mely a magyar művészettörténetnek becses forrásul szolgál.

Kiemelendő még: MISKOLCZY Zsigmond *Cyrus kitétele* c. iskolai drámája, ZRINYI Miklós költeményei eredeti kéziratának fényképmásolata, POMPÉRY János levélgyűjteménye és PERCZEL István: *Jüdische Delicatessen* c. 69 kötetes nagyérdekű ujságvivágot gyűjteménye.

A kézirattár személyzetét a folyó munkákon kívül FALK Miksa nagyarányú levelezésének feldolgozása vette igénybe, mely az év folyamán befejezést nyert.

Az osztály használatát a következő adatok mutatják: 234 kutató használt 679 kéziratot, 1663 irodalmi levelet és 5 analéktát; 21 téritvényen pedig kikölcsönöztetett 85 kézirát és 109 irodalmi levél, vagyis az összes használat 255 kutató által 2541 db (1914-ben 327 kutató 5.081 db-ot használt).

IV. *Levéltár*. Gyarapodás *ajándékozás* útján 493 db, *vétel* útján 133 db és egy családi levéltár, *áttétel* útján 331 db, *hivatalos lemásolás* útján 2 db, *letét* útján 4 családi levéltár; összes gyarapodás tehát 958 db és 5 családi levéltár (1914-ben 16.435 darab).

Vásárlásra 3070 koronát fordítottunk (1914-ben 4088.37 K-t és 320.75 márkát).

Ajándékokkal a levéltárat a következők gazdagították:

Budapest székesfővárosi nyilvános könyvtár, CSENGERY Lóránd, DEMJÉN János, özv. GALGÓCZY Jenőné, HALAVÁTS Gyula, HODINKA Antal, HORVÁTH Géza, KISHÁZY Ágoston, özv. KOSSUTH Ferencné, KOVÁTS Ignác, KOVÁCS János, néh. KOVÁCS Lóránd, özv. KRUMENACKER Istvánné, KUN György, MEGYESI Ferenc, Műemlékek orsz. bizottsága, REXA Dezső, SCHWARTZ Ignác, SZALAY László, SZEGEDY-MASZÁK Hugó, SZÉKELY Jenő, SZTROKAY Lajos, TAUFFER Vilmosné, gr. TELEKI Sándorné, TÓTH László, Kiskéri TÓTH Margit, ZSEBEHÁZY Károly, ZSINKA Ferenc.

A gyarapodás a levéltári törzsgyűjtemény csoportjai közt így oszlik meg: 41 eredeti középkori oklevél, 279 újkori irat és nyomtatvány, 12 címeres levél, 89 db 1748/49-es irat és nyomtatvány (ebből 23 db az 1848/49-es honvédek fényképeire esik), 534 gyászjelentés és 3 kisebb céhirat.

A szerzemények közül kiemelendők: IHÁSZ Dániel emigrációs levelezése, melyet özv. KOSSUTH Ferencné adományozott a levéltárnak, KOSSUTH 41 db rendkívül érdekes levele SIMONYI Ernőhöz az 1867—81 évekből, melyek vétel útján kerültek a Múzeum birtokába, hasonlóképp vétel útján szereztetett meg a BYDESKUTHY család levéltára, mely Hegyalja vidékére vonatkozó nagyon érdekes okleveleket tartalmaz; említést érdemel néhai KOVÁCS Lóránd edelényi tb. főszolgabíró hagyatéka, melyben 15 db középkori és számos újabbkori olasz irat van, a gyűjtemény Kovács Sándor ny. jogakadémiai tanár szíves közvetítésével jutott a levéltár birtokába, SZEGEDY-MASZÁK Hugó 1848/49-es gyűjteményét ajándékozta a levéltárnak, benne 23 db arcképet a szabadságharcban szereplő honvédekről.

A címeres levelek gyűjteménye a következő darabokkal gyarapodott:

1499. VIII. 19. Buda. II. ULÁSZLÓ címeres levele ÓBUDAI Ferenc mester számára (a címerkép színes másolata).

1584. VIII. 14. Prága. RUDOLF kir. címeres levele KUCHTYCH János számára (XX. századi másolat és a címerkép rajza).

1649. V. 4. Pozsony. III. FERDINÁND címeres levele ZÓLYOMI Pál részére (eredeti).

1649. V. 4. Pozsony. III. FERDINÁND címeres levele TREUTTLER György részére (eredeti csonka).

1655. III. 20. Pozsony. III. FERDINÁND címeres levele OSZLYÁNSZKY János részére (XX. századi másolat).

1665. I. 19. Bécs. I. LIPÓT címeres levele MARZSÓ György részére (eredeti).

1667. VII. 6. Bécs. I. LIPÓT címeres levele KASZA Miklós részére (eredeti).

1688. VI. 10. Bécs. I. LIPÓT címeres levele PERÉNY János részére (eredeti).

1688. IX. 25. Bécs. I. LIPÓT címeres levele KOVÁCH György részére (hiteles másolat festett címerképpel).

1736. XII. 20. Bécs. VI. KÁROLY birodalmi címeres levele STAADER Antal, Ker. János és Sebestyén részére.

A letéteményezett családi levéltárak sora az év folyamán az URAY, Pujoni PATAKY, br. JESZENSZKY és HIEMER családok levéltáraival gyarapodott, tehát negyven évvel az első családi levéltár (KÁLLAY) letéteményezése után ezen a történetkutatók előtt mérhetetlen fontosságú sorozatban is elértük számra a 100-at.

A levéltári személyzet két tagja a háború kezdetétől fogva hadi szolgálatot teljesít, közülök az egyik csak az év legvégén került vissza hivatali működése körébe, hasonlóképp nélkülözi a levéltár gyakorlott szolgáját is, ki szintén katonai szolgálatra vonult be az év közepén, a személyzet itthon maradt részének idejét pedig megfeszített mértékben igénybe vette a hihetetlen mérvben gyarapodó háborús gyűjtemény, mindazáltal jutott idő a levéltári folyó munkálatok végzésére és a kisebb szerzemények szakszerű feldolgozására is. A nagyobb szerzemények közül befejezést nyert a Pujoni PATAKY család levéltárának rendezése s kezdetét vette IHÁSZ Dániel nagyterjedelmű levelezésének, úgyszintén a BYDESKUTHY és URAY családok levéltárának feldolgozása is.

A levéltári használat statisztikáját a következő adatok mutatják: 161 kutató használt 27.982 db iratot, nyomtatványt és fényképet (1914-ben 266 kutató 60.357 db-ot), 11 téritvényen kikölcsondított 217 irat, 4 pecsétmásolat, 1 kép és 1 fénykép, összesen tehát 223 db (1914-ben 36 téritvényen 751 db.)

V. Háborús gyűjtemény. A múlt évi jelentésünk beszámolt arról, hogy a könyvtár rendeltetéséből folyó kötelességéhez hiven úgyszólván a háború kitörésével egyidejűleg hozzálátott e nagy idők nyomtatott emlékeinek — úgy a hazaiaknak, mint szövet-séges, semleges és ellenséges külföld termékeinek — összegyűjtéséhez s hogy e munkakört a levéltári osztályra bízta, mely gondozója a Nemzeti Múzeum 1848/49-iki gazdag háborús gyűjteményének is.

A háború nagy kiterjedése és hosszú tartama következtében a gyűjtés forrásainak felkutatása nem történhetett meg rövid idő alatt; az 1914-ben megindult szervezés munkája tovább folyt 1915-ben is s itthon az érdeklődés felkeltését a lapokban megje-

lent ismertetések, a folyóiratokban s napilapokban a nagyközönséghez intézett kérelmek szolgálták, a külföldi gyűjtést pedig újabb gyűjtők s megbízottak bevonásával igyekeztünk teljesebbé tenni.

Mint hogy e háborús gyűjtés keretében számos oly nyomtatvány foglal helyet, melyek most először szerepelnek könyvtári illetve levéltári feldolgozásban, szükségesnek láttuk, hogy megismerjük a nagyobb ausztriai és németországi rokonintézetek gyűjtői és feldolgozási munkáját s ott szerzett tapasztalatainkat gyűjteményünk rendezésénél is értékesítsük. A személyes érintkezést szükségessé tette továbbá az a körülmény is, hogy számos duplum halmozódván fel a gyűjtött nagy anyagban, gondoskodnunk kellett, hogy ezek kicserélésének biztosításával is gazdagítsuk gyűjteményünket.

A könyvtár igazgatója, mint a háborús gyűjtés irányítója s egy segédőre, aki a gyűjtemény ügyeit intézi, e célból az év folyamán több alkalommal fölkeresték a bécsi udvari könyvtárat, augusztus havában pedig Németország nagyobb könyvtárait látogatták meg, amelyek intenzívebb háborús gyűjtéssel foglalkoznak. Tanulmányozták a müncheni, drezdai és berlini kir. könyvtár, a boroszlói egyetemi és városi könyvtár, a lipcsei Deutsche Bücherei s a Museum für Buchgewerbe und Graphik háborús gyűjteményét,¹ azonkívül felhasználták ez utat háborús apróbb nyomtatványok vásárlására és gyűjtésére is.

A háborús gyűjteménynek ez évi gyarapodásáról a következő adatok számolnak be.

A gyűjteményről külön vezetett növendéknapló 210—1185 tételszámai foglalják magukban az 1915. évi gyarapodást s e 975 tétel 41.607 db könyvet, füzetet, hirdetményt, egyéb apró nyomtatványt, képet, fényképet, kéziratot és levelet ölel fel s így az év végén a gyűjtemény az 1914. évi gyűjtés eredményével, 8384 darabbal együtt 49.991 darabra rúgott.

¹ A tanulmányút eredményéről FEJÉRPATAKY Lászlónak, a Magyar Könyvszemle 1916. évfolyamában megjelent tanulmánya: *A háború irodalma németországi könyvtárakban* számol be.

Vásárlásra ez évben 8165.49 K-t, 6295.06 márkát, 1910.40 frankot, 765 lírát, 11.70 leit és 39.75 svéd koronát fordítottunk.

A háborús gyűjteményt ajándékaikkal a következők gazdagították:

ANGYAL Dávid, ÁLDÁSY Antal, BAGHY Béla, BAJNOK Jusztinián, Barcelonai cs. és kir. főkonzulátus, BAYER Alice, BÁLINTH József, BÁNYAY János, BÁTKY Zsigmond, BENKŐ Jenő, BERZEVICZY Albert, BOHAI László, Borsodmiskolci és debreceni István-gőzmalom losonci és hatvani gőzmalmi igazgatósága, Bristol szálló, Cs. és kir. főkonzulátus Berlin, Cs. és kir. Közös Pénzügyminiszterium, CSÁNKI Dezső, CSENGERY Lóránd, CSUKOVITS Sándor, CZAKÓ Elemér, DARÓCZY Zoltán, Debreczeni tud. egyetem rektora, DOBAY Kálmán, DOMANOVSKY Sándor, DÖMÖTÖR Miklós, Egyházmegyei hatóság Kassa, EISENSTÄDTER Ödön, ERNYEY József, Erzsébet népakadémia, «Az Est», FABÓ Bertalan, FARKAS József, FEJÉRPATAKY László, br. FEJÉRVÁRY Imre, FELSZEGHY Dezső, FODOR Riza, Főgimn. Igazgatóság Szolnok, Főreálisk. Igazgatóság Győr, FRAKNÓI Vilmos, FRANKL Ervin, FÜRTH Irma és NEUMANN Juci, GÁRDONYI Albert, GÁRDONYI Géza, GELLÉRT Pál, GRISSWEIN Sándor, GOHL Ödön, GRAGGER Róbert, br. GROEDEL Herman, GRÜNBAUM József, GULYÁS Pál, GUTVINSZKY Ede, GYÖRFFY István, GYÖRY Tibor, Győri áll. főreáliskola, GYULAI Ágost, HALÁSZ Gyula, HALMI Gyula, Határszéli rendőrkapitányság Bártfa, Határszéli rendőrkapitányság Brassó, HÁZI Jenő, M. Heraldikai és Gen. Társ., HERING János, HERMAN György, HERRMANN Antal, HERZOG Péter, HILHELM F., HODINKA Antal, HOFFMANN Edith, HOFFMANN Mária, HOLUB József, HORVÁTH Ödön, «Hódmezővásárhely» szerkesztősége, Hungária szálló, d'ISOZ Kálmán, d'ISOZ Kálmánné, JAKUBOVICH Emil, JANKÓ Miklós, JÓKAI IHÁSZ Miklós, JÓNÁS Károly, Karánsebesi állami főgimn. igazgatósága, KARDOS Elemér, Kazinczy-Kör Kassa, KÁROLYI Árpád, KELLER-család, Keresk. és Iparkamara Budapest, Keresk. és Iparkamara Pécs, KERESZTY István, KISS Pálné, KLEIN Sámuel, KOBEK Béla, KOBEK Béláné, KOHLNER Árpád, br. KOHNER Adolf, KOLOSY István, Kolozsmegyei árvaszék, Kolozsvári egyet. tanács, KOVÁCS András, KÖVÉR Györgyné, KRAUS Henrik, LECHNER Jenő, LEHMAN Ferenc, LENHOSSÉK Mihály, LÉDERER Ervin, LIPPAY Károly, August v. LOCHR, LUCAS József, MADARASSY László, M. kir. Keresk. Múzeum igazgatósága, M. kir. 10. honvéd gyalogezred parancsnoksága, M. Földrajzi Intézet R. T., M. Gazdaszövetség, M. Lengyel Egyesület, Magyar Könyvszemle szerkesztősége, M. Tud. Akadémia, Magyar Turista Szövetség, MARCALI Henrik, MELICH János, MENCZER Lipót, MÉSZÁROS Gyula, MIHALIK József, K. u. K. Militärkommando Nagyszeben, MILLEKER Bódog, ifj. MISKOLCZY Imre, MOESZ Gusztáv, MOLECZ D., MOLECZ Károly, MOLNÁR Imre, MOSOLYGÓ Simon, Museo Nacional San José Costa Rica, Eöttevényi NAGY Olivér, Nagybányai ref. egyház lelkeszi hivatala, NAVRATIL Dezsőné, PACOR Viktor, Menelaus Milt. PANAS, PANITY Vukoszava, PAUER János, PFEIFFER Miklós, PILCH Jenő, POGÁNY Iduna, Pressedienst des k. u. k. Kriegsministeriums, PUCHMÜVEK igazgatósága, RADISICH Jenő, RADNAI Arnold, RAKOVSKY László, RÁ CZ

László, REISNER Józsefné, RÉDEY Tivadar, RÉTHI Gyuláné, RÉTLY Antal, RÉVÉSZ István, RÓNAY Jenő, ROTKAY István, RUBINSTEIN Mátyás, SÁRKÁNY Jenőné, SCHIMA András, SCHMIDT Tibold, SCHUCK József, SEBESTYÉN Gyula, SEBESTYÉN József, SEMAYER Vilibád, SIKABONYI Antal. SIKLÓSSY László, SQHÁR László, SORSICH Béla, SÖRÖS Pongrácz, SPITZER Emil, STAUB Imre, SULICA Szilárd, SZABÓ Ervin, Bártfai SZABÓ László, br. SZALAY Gábor, br. SZALAY Imre, SZALAY József, SZALAY László, SZENTPÉTERY Imre, SZOKOLY István, SZOMMER János, SZURÁK János, TAUFFER Vilmosné, TÁRCZY Károly, TELEK A. Sándor, TENK Sándor, THALLÓCZY Lajos, TOSI Teréz, TÓTH Katalin, TÓTH Zoltán, TÓTH KÁDÁR Vilmos, TRÁGER Ernő, Turistaság és Alpinizmus szerkesztősége, UGRON István, VADÁSZ Ede, VAN ROYEN H. J. B., VÉRTESY Jenő, VILLÁNY N., VÖLGYI Ferenc, Vöröskereszt Egyesület lábadozó sebesülteket elhelyező bizottsága, WALIKOVSKY Edmund, WLAŚSICS Gyula, ZAKARIÁS Margit, ZÁVODSZKY Levente, ZSINKA Ferenc.

Az Orsz. SzÉCHÉNYI Könyvtár tisztviselő kara az 1915. év folyamán a következő irodalmi munkásságot fejtette ki:

DR. SEBESTYÉN GYULA

igazgatóőr, a Mt Tud. Akadémia I. tagja, a Kistalud-Társaság r. tagja, a helsingforsi Finnugor-Társaság I. tagja, a M. Néprajzi Társaság alelnöke, a Folklore Fellows magyarországi alelnöke és az Ethnographia szerkesztője.

1. A magyar rovásírás hiteles emlékei. A M. Tud. Akadémia archaeologiai bizottságának megbízásából írta — 18 műmelléklettel és 46 ábrával. 2-rét. Kiadta a M. Tud. Akadémia, ára 30 korona.
2. Bucsúztató Nagy Géza I. tag ravatalánál 1915. febr. 6-án. (Akadémiai Értetítő XXVI. köt. 1915. 3. füz. és Ethnographia 1915. I. füz.)
3. Nagy Géza †. Nekrológ. (Történelmi Szemle. 1915. 3. füz.)
4. A magyar rovásírás középkori emlékei Bolognában. Előadás a M. Tud. Akadémia II. oszt. 1915. ápr. 12-én tartott ülésén. (Megjelent a fenti I. sz. II. könyvének II. fejezete gyanánt).
5. Szamosközy István rovásírásos emlékei. Előadás a M. Néprajzi Társaság 1915. évi febr. 26-án tartott ülésén. (Megjelent a fenti I. sz. II. könyvének V. fejezete gyanánt.)
6. Ipolyi népmesegyűjteményről. A M. Népköltési Gyűjtemény, új folyam, XIII. kötetének bevezetése. (Ethnographia 1915. I. füz.)
7. Északi tanulmányút. — Jelentése oroszországi, finnországi, svédországi, norvégiai, dániai és mecklenburgi tanulmányújtjáról. A M. Nemzeti Múzeum sajtó alatt maradt 1913. évi jelentéséből. (U. o. 2—3. füz.)
8. Az «Attila-kincs» feliratainak ügye: II. Suum cuique. (Válasz NÉMETH Gyulának); IV. «A nagyszentmiklósi kincs revíziója.» Dr. SUPKA Géza megfjtésének bírálata. (U. o. 4—6. füz.)
9. Megjelent-e Telegdi Rudimentája Leidenben? (U. o. 4—6. füz.)

10. Szerkeszti a Kisfaludy-Társaság M. Népköltési Gyűjteményének új folyamát.

11. Intézi a Folklore Fellows néphagyományt kutató nemzetközi tudományos szövetség magyar osztályának országos gyűjtését.

DR. MELICH JÁNOS

igazgatóőr, akad. I. tag, c. ny. r. k. egyetemi tanár.

1. Magyar etymologiai szótár (4. és 5. füzet Bori-Csajta.) GOMBOCZ Zoltánnal együtt.

2. Cirill-betűs magyar szöveg. (Akad. Ért. 1915. dec. füzet.)

3. A Magyar Nyelv c. folyóirat XI. évfolyamában, cikkek: *a)* Valaki (megjelent németül is az Archiv für slav. Phil. XXXVI. 590. lapján); *b)* Cement; *c)* Lant; *d)* Barca, Barcaság (megjelent németül is a Nagyszébenben megjelenő Korrespondenzblatt 1916. 1—3. számában); *e)* Csetnek, östör; *f)* A Gyulafehérvári glosszák egy helyéhez; *g)* Szulák, culák; *h)* Sok apróbb közlemény, szöfejtés saját és K. P., KEMENES Pál, MELEGDI János álnéven.

4. Szerkesztette SZILY Kálmánnal a Magyar Nyelv c. folyóiratot.

KERESZTY ISTVÁN

igazgatóőr.

1. Szerény észrevételek Kőrösy Kornél dr. szakkönyvtári érdekű cikkére. (Orvosi Hetilap. 24. sz.)

2. A magyarországi időszaki sajtó időrendi áttekintése 1850—1867. (Kéziratban.)

3. Dalszövegek. (Eredetiek és fordítások. Kéziratban.)

4. Katonai nótáskönyv. (Gyűjtés, néhány eredeti szerzeménnyel; kéziratban.)

DR. BÁTKY ZSIGMOND

igazgatóőr.

1. Szerkesztette a Földrajzi Közleményeket, dr. LITTKÉ Auréllal.

2. Herman Ottó. (Földrajzi Közlemények.)

3. Földrajz- statisztikai adatok Horvát-Szlavonországról. (Ugyanott.)

4. Bulgária. (Ugyanott.)

4/a. Kisebb cikkek és könyvismertetések. (Ugyanott.)

5. Szerkesztette a Zsebatlasz 1916. évfolyamát.

6. A háború és a jövő földrajzoktatása. (Ugyanott.)

7. Déli határaink és balkáni érdekeink. (Ugyanott.)

8. Olaszország és az osztrák és magyar monarchia. (Ugyanott.)

9. Népiskolai térképek dr. KOGUTOVICZ Károlyal és LITTKÉ Auréllal.

DR. VÉRTESY JENŐ

igazgató-őr, egyetemi m. tanár.

1. Merlin születése. (Ál-Shakespearei drámák. 4. k.)

2. Az ál-Shakespearei Old-castle dráma. (Phil. Közl.)

3. Kisfaludy Károly drámaköltészete. (Irod. tört. Közl.)

4. Bizálatok: *a*) Csukovits Sándor: Szigligeti Ede. (Phil. Közl.); *b*) Dömötör Pál: Tóth Kálmán. (Irod. tört.); *c*) Gróf István: Arany János Bolond Istókja. (U. o.); *d*) Szűcsi József: Bajza József. (Bud. Szemle.)
5. Nekrológ Baksay Sándorról. (Phil. Közl.)
6. Azael. Költemény. (A Cél.)

DR. GULYÁS PÁL

őr, egyetemi magántanár, a Szent István akadémia r. tagja.

1. Vidéki könyvtáraink 1913-ban. (Magyar Könyvszemle 1—2.)
2. Magyar szépirodalom idegen nyelven a M. N. Múzeum Könyvtárában.
6. és 7. közlemény. (U. o. 1—4.)
3. Mátyás király könyvtára. (Budapesti Szemle nov. és dec.)
4. Hogyan fest egy gondos magyar fordítás. (Magyar Nyelv jan.)
5. Francia irodalomtörténeti cikkek, továbbá a «Corvina» és «Könyvkötés» c. cikk Révai Nagy Lexikonában.
6. Könyvismertetések: *a*) az Egyetemes Philológiai Közlönyben; *b*) a Magyar Könyvszemlében.
7. Kisebb közlemények: *a*) a Magyar Könyvszemlében; *b*) a Magyar Nyelvben; *c*) a Történeti Szemlében.
8. Szerkesztette a Magyar Könyvszemlé és Bulletin de la Revue Bibliographique Hongroise c. melléklapját.
9. A könyvtári cédula-címjegyzék elkészítésének szabályai. (Sajtó kész.)
10. Magyar írók élete és munkái. Pótsorozat. (Előkészületben.)

DR. BAJZA JÓZSEF

őr.

1. Szentmiklóssy Alajos és a nyelvújítás. (Magyar Nyelv.)
2. A szinpad nyelve és a Kritikai Lapok. (U. o.)
3. A német és a magyar szinpadi nyelv. (U. o.)
4. Madách Imre könyvtára. (Magyar Könyvszemle.)
5. Politikai cikkek: *a*) Zágrábi levél. (Magyar Hírlap márc. 25.) *b*) A bán és a Magyar Hírlap. (U. o. dec. 31.) *c*) Apróságok. (U. o. jan. 24., febr. 6. 19., márc. 5., ápr. 8., 21., máj. 19., júl. 1.)

DR. HOLUB JÓZSEF

segédőr, a Magyar Heraldikai és Genealogiai Társaság jegyzője.

1. Az Orsz. Széchényi-Könyvtár háborús gyűjteménye. (Magyar Könyvszemle I—II. f.)
2. Megyénk multjából. (Tolna vármegye és a Közérdek. 102. sz.)
3. Könyvismertetések a Századokban, Történeti Szemlében és a Turulban.
4. Szerkesztette a Turult, a Magy. Herald. és Geneal. Társaság Közönyt, ÁLDÁSY Antallal.

DR. MADARASSY LÁSZLÓ

segédőr, a Magyar Néprajzi Társaság titkára.

Kisebb közlemények az Ethnographiában és a Földrajzi Közleményekben

DR. JAKUBOVICH EMIL

segédőr.

1. Régi magyar női nevek. (Magyar Nyelv 1915. 5 közlemény.)
2. ERNYEY Józseffel: Két természetrajzi szójegyzék. (U. o. 3 közlemény.)
3. Neste. (U. o.)
4. Kisebb cikkek: Ajtony. Jobbágy. A «coki» indulatszó. Harmadszor az 1517 évi magyar levélzáradékról, «Méhser-dió». (U. o.)
5. Éjjeli vigyázók éneke a XVIII. századból. (Ethnographia 1915.)
6. Részt vett az Orsz. Pragmatica Sanctio-bizottság gyűjtő munkálataiban.
7. Budapest, székesfőváros oklevéltára számára gyűjtötte az adatokat a múzeumi levéltár családi letéteiből.
8. A Magyar Nyelvtudományi Társaság megbízásából gyűjtötte a középkori oklevélbeli magyar szavakat és személyneveket.
9. Segédkezett a kalocsai érseki könyvtár középkori kodexinek és ősnymtatványainak lajstromozásában.
10. Targymutatót írt dr. SEBESTYÉN Gyula ig. ör. A magyar rovásírás hiteles emlékei. Bpest 1915. c. m. tud. akadémiai kiadványú művéhez.

DR. RÉDEY TIVADAR

segédőr.

Költeményei jelentek meg A Hét és az Élet c. hetilapokban, továbbá a SZABOLCSKA Mihály szerkesztésében megjelent Háborús versek könyve c. anthológiában.

MUNKÁCSY MIHÁLY

segédőr.

1. Glagolita-felirat a Baska közelében levő szent Luczia-templomban, Kok szigetén. (Archeologiai Ertesítő, XXXV. 1—2.)
2. Rudnickij István: Ukraina és az ukrainaiak. (Ethnographia, XXVI, 2—3.)
3. Magyarország oroszföldi barátai. (Budapesti Szemle, 462. sz.)
4. Az ukrainai kolostorok áldása (Magyar Figyelő, V. 4.)
5. A Magyar Nemzeti Múzeum Országos Széchényi Könyvtárának háborús nyomtatványgyűjteményéből. (U. o. V. 18, 19.)
6. Kisebb-nagyobb cikkek más folyóiratokban és napilapokban.

DR. TÓTH ZOLTÁN

fizetéstelen segédőr.

1. A magyar lovasság regulamentuma 1722. (Hadtörténeti Közlemények. Három közlemény.)
2. Kuruc-sorozás 1753-ban. (U. o.)
3. A háború eddigi területi eredményei. (BÁTKY Zsigmond: Zsebatlasz 1916. c. kiadványában.)
4. Könyvismertetés a Századokban. (Fraknoi Vilmos: Mátyás törekvései a császári trónra.)

DR. ZSINKA FERENC

gyakornok.

1. Nyelvtörténeti adatok. (Magyar Nyelv.)
2. Vörösmarty Mihály levelei Kölcsey Ferenchez. (Irodalomtörténeti Közlemények.)